

Derleme

BELEDİYELERİN ENGELLİLERE DÖNÜK SOSYAL HİZMET PROJELERİ¹

Social Service Projects for Disabled People in Municipalities

A.Serap FIRAT*

* Dr., Çankaya Belediye Başkanlığı

ÖZET

Yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları çoğunlukla günlük yaşamın düzenlenmesine ilişkin karar ve hizmet alanındadır. Bu nedenle, yerel yönetimler düzeyinde katılımın gerçekleştirilmesi ile günlük yaşama ilişkin eylemlerin tüm toplum için erişilebilir kılınması, sosyal ortama katılımda önemli bir aşama olacaktır. Yerel yönetimlerce oluşturulacak sosyal hizmet politikalarının geliş-

tirilerek yaygınlaştırılması insanların daha sağlıklı, güvenilir ve mutlu bir çevrede yaşamalarına olanak sağlayacaktır. Bu nedenle toplumda oluşan ya da olası olan sosyal sorunlara doğru tanının konması, uygun önlem ve yaklaşımların geliştirilerek uygulanması gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: özel eğitim ve rehabilitasyon, özürli birey, zihinsel engel, sosyal destek, toplumla ilişki süreci, belediye

ABSTRACT

The authorities and the responsibilities of the local authorities are usually in the field of decision-making and services about the organization of the daily life. For this reason, the realization of the participation at the level of local authorities and making it easier to access the activities of daily life for the society, would be a step towards the participation of the society in the social life. Making the development of the future social service policies of the local authorities widespread would give the people the opportunity of living in a healthier, safer and happier environment. For this reason it necessary to determine the social problems correctly and to find and practice the convenient measures and approaches.

Key Words: special education and rehabilitation, disabled person, mental retardation, social support, process of relationship with society, municipality

GİRİŞ

Geleceğin temel kamu yönetimi birimlerinin, merkezden çok yerel yönetimler olacağı öngörüsü, yerel yönetimlerle ilgili yasal ve yönetsel düzenlemeleri daha da önemli kılmaktadır. Yerel yönetimlerin genişleyen hizmet alanları, özellikle sosyal hizmetleri ve bunlar içinde de her tür engelliler için götürüle-

¹Bu çalışma yazarın, 16-17 Kasım 2006 Samsun'da 16. Özel Eğitim Kongresi'ne sunulan "Engelsiz Bir Kent Tasarlamada Yerel Politikaların ve Özel Eğitim Programlarının Önemi" ve 15-17 Kasım 2007 Çeşme'de 17.Ulusal Özel Eğitim Kongresi'ne sunulan "Yerel Hizmet Politikalarının Bir Parçası Olarak Özel Eğitim Programları" isimli bildirilerinin düzenlenerek geliştirilmesiyle hazırlanmıştır.

cek hizmetleri daha dikkatlice ele almayı gerektirmektedir. Çağdaş gelişmeleri yakinen takip etmek ve hizmetleri yerel düzeyde görmek, böylece özellikle engelliler için daha “ulaşılabilir” kılmak, büyük önem taşımaktadır.

Özel eğitim programları, yalnızca engelliler için değil, engelli yakınları başta olmak üzere, tüm toplum kesimleri için hazırlanması gereken önemli projelerdir. Belediyelerin bu konudaki görevleri, ilgili mevzuat uyarınca beldede yaşayan ve engelli olarak tanımlanan doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini kaybetmesi nedeniyle korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık, yönlendirme, kişisel gelişim ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişilere ve ailelerine yönelik belediye hizmetlerinin düzenli, etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesi ve sunulması için çalışmalar yürütmek şeklinde özetlenebilir.

Özellikle büyükşehir belediyeleri başta olmak üzere birçok belediye bünyesinde kurulan engelliler hizmet birimlerinin görev alanının önemli bir kısmını, özel eğitim programları oluşturmaktadır. AB fonlarıyla desteklenen işgücü projeleri, kentsel mekan ve kent mobilyaları düzenlemeleri, sosyal ve kültürel programlara ilişkin çeşitli etkinlikler yürütülmektedir.

Halen uygulanmakta olan bu tür deneyimlerin paylaşımını amaçlayan bu çalışma, bu projeler doğrultusunda, özel eğitimin sosyal ve yönetsel yerel politikalarla ilgili boyutuna dikkat çekmeyi ve konunun akademik ve toplumsal boyutlarına, yerel politikalar perspektifinden bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

BELEDİYE YASALARINDA SOSYAL HİZMET ANLAYIŞI

5393 sayılı yeni Belediye Yasası'nın “Belediyenin Görev, Yetki ve Sorumlulukları” başlığını taşıyan üçüncü bölümünün 14. maddesine göre, “sosyal hizmet” kavramı kapsamında değerlendirilebilecek ve hemen tümü “engelli” kavramıyla karşılanabilecek toplum kesimlerine götürülecek hizmetler incelendiğinde, “özel eğitim/bakım” gerektiren pek çok durumda, artık “yerel hizmet” olarak belediyelerin de temel işlev yüklenmesi gerektiği açıkça görülmektedir.

Üstelik yine yeni yasanın “Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım” başlıklı 77. maddesine göre, belediyeler, “yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürülülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulamak ve bu konularda sivil halkın da desteğini almakla yükümlendirilmişlerdir (Doğanyigit, 2005: 129).

Yukarıda yasanın 77. maddesinde belirlenen Kent Konseylerinin çalışma ilkelelerini belirleyen yönetmelik de temel mevzuat metinlerindedir. İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanarak 08/10/ 2006 tarihli ve 26313 sayılı Resmi Gazete yayınlanan Kent Konseyi Yönetmeliği'nin amaçlarını belirleyen 1. maddesinde Konsey, “sosyal yardımlaşma ve dayanışma” ilkelerini hayata geçirmeye çalışmakla görevlendirilmektedir.

Yönetmeliğin “Kent konseyinin görevleri” başlıklı 6. maddesinin 6. bendinde bu konu daha detaylı olarak ele alınmaktadır. Maddeye göre, “Çocukların, genç-

lerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak” konseyin temel görevlerindedir. Konseyin “çalışma ilkelerini” belirleyen 7. maddenin c bendinde de yine “sosyal yardımlaşma ve dayanışma” temel ilkeler olarak belirlenmektedir.

I – BELEDİYELERİN ENGELLİLER HİZMETLERİ

A - Özel Merkezler Kurmak

Özellikle büyükşehir belediyelerinin daha eşgüdümlü bir çalışma gerçekleştirebilmek için doğrudan özürlü bireylere yönelik hizmet vermek üzere merkezler kurdukları görülmektedir. Örneğin İstanbul Büyükşehir Belediyesi 18 özürlü merkezinde engelli vatandaşlara çeşitli hizmet vermektedir (http://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_haberler.php?belediyeid=128389&kod=19635).

Ankara Yenimahalle belediyesi tarafından da Batıkent’de 2677 metre karelik arsa üzerine kurulacak “Zihinsel Engelliler İstihdam ve Yaşam Merkezi”nde 90 zihinsel engelli vatandaşın istihdam edileceği; ayrıca, özel eğitimci, usta öğretici, çocuk gelişimci, hemşire, psikolog, fizyoterapist, hizmetli, gece bekçisi, bakıcı olmak üzere 30 elemanlık bir istihdam yaratılacağı; bunun yanısıra, 66 zihinsel engelli vatandaşın, ailelerinin ölümünden sonra bu merkezde yaşamlarını devam ettirme şansına kavuşacakları bildirilmektedir (http://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_haberler.php?belediyeid=129440&kod=3314).

B - Bakım ve Destek Hizmetleri

1. Evde Sağlık Hizmetleri

Engellilerin ulaşılabilirlik sorunları göz önüne alındığında, hizmetin doğrudan engellinin bulunduğu yere götürülmesi de büyük önem taşımaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından evde bakım hizmetleriyle hasta, yaşlı ve özürülere evde sağlık hizmeti verilmektedir (http://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_haberler.php?belediyeid=128389&kod=19635).

Çankaya Belediye Başkanlığı tarafından Türkiye Sakatlar Konfederasyonu ile birlikte hazırlanan evde yaşlı, hasta ve özürlü bakım elemanı yetiştirilmesi yönelik proje kapsamında diplomalarını edinen 90 evde bakım elemanı, yetişmiş insan gücü kapasitesini artırıcı bir sonuç üretmiştir. Bu projenin en önemli kalıcı çıktısı ise, profesyonel hale gelmiş, mezun veren ve gerek iş edinmek için eğitime, gerekse de eğitilmiş personele ihtiyaç duyan kişiler ve kurumlar tarafından tanınan bir eğitim merkezinin kurulmasıdır. Bu merkezde verilen eğitimlerin zaman içerisinde AB normlarına çıkarılması içinde çalışmaların proje kapsamında yürütülmesi ve burada öngörülen programla, eğitim merkezinin yılda 120 yetişmiş evde bakım elemanı mezun etmesi öngörülmektedir. Ayrıca “Toplumsal Duyarlılık Projeleri” kapsamında çalışmalar yapan gönüllü üniversite öğrencilerine, Çankaya Belediye Başkanı tarafından kimlik kartları verilerek, bundan sonra yapacakları gönüllülük çalışmalarına da belediyece katkı sağlanması kararlaştırılmıştır.

2. Günlük Hizmetlerin Görülmesi

Yine ulaşım sorunları ve engellinin hareket yeteneğindeki kısıtlılık nedeniyle, bu vatandaşların yaşadıkları ev dışındaki zorunlu işlerini yürütmeleri hayli güç olmaktadır. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nde, günlük işlerini yapmakta zorlanan engellilere yardım amacıyla "Alo Özürlüyüm Destek Hattı" kurulmuştur. Hatta yapılan başvuruyla iletilecek talepler, fatura ödemek, kira yatırmak ya da devlet dairesinde bir işlemin yapılması, evinin temizliği, badana-boya veya onarım işleri, ulaşım hizmeti olabilmekte ve kurulmuş bulunan ekipler, özürünün bu tür işlerini yerine getirmektedir (<http://www.engelliler.net/?sf=habar&bl=32&albl=0&hb=742>).

3. Akşam Bakım Hizmeti

Belediyelerin bakım ve destek hizmetlerinden bir diğeri ise ailelere dönük olarak tasarlanmıştır. Engelli çocuğa sahip ailelerin kendilerine özgür zaman yaratabilmelerine, sosyal-kültürel etkinliklere katılabilmelerine katkıda bulunmak amacıyla, Cuma ve cumartesi akşamları 19.00- 23.30 saatleri arasında uzmanlar, üniversite öğrencileri ve gönüllü anneler eşliğinde akşam bakım hizmeti verilmesi şeklinde tasarlanan bu hizmet, İzmir Narlıdere Belediyesi'nce yürütülen örnek çalışmalarından biridir (http://www.narlidere-bld.gov.tr/narlidere/index.php?option=com_content&task=view&id=61&Itemid=1).

C - Yaşamı Kolaylaştırıcı Araç Desteği

Belediyelerce en yaygın olarak gerçekleştirilen hizmetlerden biri de olanaklar ölçüsünde engelli vatandaşların

yaşamlarını kolaylaştıran araç desteği sağlamaktır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından 2005 yılında başlatılan, "2005'te 2005 Akülü Tekerlekli Sandalye" kampanyası kapsamında 4 bini akülü bini aküsüz 5 bin civarında tekerlekli sandalye dağıtılmış bulunmaktadır (http://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_haberler.php?bel_ediyeid=128389&kod=19635).

Ankara Çankaya Belediyesi'nce de 2004 mart tarihinden beri Bedensel Engelliler Derneği ve Uluslararası Engelliler Vakfı'nın katkılarıyla sağlanan 3 bin 790 adet tekerlekli sandalye engellilere dağıtılmıştır. Aynı belediyece bu konuda bir ilke de imza atılarak kurulan Türkiye'deki ilk "Tekerlekli Sandalye Tamir Atölyesi"nde sandalyelerin ücretsiz bakım ve onarımı da yapılmaktadır (3.10.2007 Hürriyet Ankara).

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından da fiziksel engelliler için, tekerlekli sandalye tasarım, üretim, pazarlama ve bakım merkezi kurulabilmesi amacıyla proje hazırlanmıştır. AB Leonardo da Vinci programı kapsamında yer alan projede, 4 ülkeden 10 ortak bulunduğu ve projede çalışacakların, engellilerden oluşacağı bildirilmektedir (<http://www.engelliler.net/?sf=habar&bl=31&albl=0&hb=2434>).

D - Ulaşım Hizmetlerinde Kolaylık

İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından 2007 yılında, İzmir'de toplu ulaşımdan ücretsiz yararlanabilmeleri için 6 bin engelli vatandaşa verilen 'engelli kartı' ile birlikte bu karta sahip olanların sayısı 28 bin 350'yi bulmuştur. İnciraltı'ndaki Engelli Merkezi'nde sürekli etkinlikler gerçekleştirilmekte, engelli hemşhri-lerin merkeze ulaşımı için özel otobüs seferi düzenlenmektedir. Engellilerin,

resmi kurumlardaki işlerini kolayca halledebilmeleri, hastanelere rahatça gidip-gelmelerini sağlamak amacıyla alınan iki özel minibüs randevu usulü ile hizmet vermektedir (http://www.hayata-dahiliz.biz/index.php?option=com_content&task=view&id=693&Itemid=204).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından, özürülülerin yardım almadan güvenli bir şekilde seyahat edebileceği, kasislerde yükselebilen klimalı ve alçak tabanlı 450 otobüs alınmış ve metro ile tramvaylar da engellilerin rahatlıkla binip-inebileceği şekilde yeniden düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra kaldırımlar da engellilerin rahat inip çıkabileceği şekilde inşa edilmektedir (<http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Haberler/HaberDetay.html?HaberId=21785>).

E - Kentsel Düzenlemeler

1. Üst Geçitler

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nce Sirkeci'den sonra Avcılar Kavşağı projesinde yer alan 6 üst geçide de 12 adet asansör eklenmiştir. Estetik görünüm dikkate alınarak projelendirilen asansörlerin, sadece özürülüler tarafından kullanılması için tedbirler alınması, asansörlerin yük taşıma veya başka bir amaç için kullanılmasının engellenmesi ve hidrolik asansörün elektrik kesildiğinde de çalışabilmesi de projenin öncelikleri arasında bulunmaktadır. Ayrıca asansördeki butonlar görme engelliler için kör alfabesi olarak da tasarlanmıştır (<http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Haberler/HaberDetay.html?HaberId=21785>).

2. Bina Düzenlemeleri

Binalarda ulaşımı kolaylaştıran yasal düzenlemeler de belediyelerce yürütülen denetim işlevi sırasında gözetilecek

konulardandır. Kat Mülkiyeti Kanununda yapılan değişiklik ile özürülülerin yaşamı için zorunluluk göstermesi hâlinde, apartman veya sitelerde proje tadili (asansör vb.) kat maliklerinin en geç üç ay içerisinde yapacağı toplantıda görüşülerek, sayı ve arsa payı çoğunluğu ile karara bağlanacağı; toplantının bu süre içerisinde yapılamaması veya tadilat talebinin çoğunlukla kabul edilmemesi durumunda; özürülünün talebi üzerine bina güvenliğinin tehlikeye sokulmadığını bildirir komisyon raporuna istinaden ilgili mercilerden alınacak tasdikli proje değişikliğine göre inşaat, onarım ve tesis yapılacağı hüküm altına alınmıştır (<http://www.engelliler.net/?sf=habar&bl=45&albl=0&hb=608>).

3. Yeşil Alanlar

Denizli Belediyesi'nce, engelli çocukların da diğer çocuklar gibi kimsenin yardımı olmaksızın oynayabileceği özel bir park düzenlenmiş; parka, engelli çocuklar için tasarlanmış ve diğer çocukların da kullanabileceği özel oyun grupları yerleştirilmiştir (<http://www.engelliler.net/?sf=habar&bl=31&albl=0&hb=2437>).

F - Teknolojik Destek Sunumları

Merkezi yönetimin yerel temsilcileri de buldukları yerdeki yerel engellilerin yaşamlarını kolaylaştırıcı hizmetler vermektedirler. Örneğin Antalya'da restorasyonu yapılan yeni binaya taşınan Hükümet Konağı'nda, görme engelliler için asansör ve fiziksel engelliler için de elektronik merdiven hizmete girmiş bulunmaktadır (<http://www.aksam.com.tr/haber.asp?a=91894,202>). Hakkari Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ise 2 engelli motosikletle tanıştırmış, her biri 3000 YTL tutarında olan motosikletler engelli vatandaşların

kullanımına verilmiştir (<http://www.engellininsayfasi.com/>).

G - Kültürel Etkinlikler

İstanbul Özürlüler Merkezi (İSÖM) tarafından kurulan, özürlülerin sosyal rehabilitasyonu çalışmaları kapsamında tamamı özürlülerden oluşan koro, uzman müzisyenler tarafından eğitilmekte ve yıl içinde özürlülerle ilgili etkinliklerde görev almaktadır (<http://www.engelliler.net/?sf=habar&bl=32&=albl=0&hb=681>).

Başbakanlık Özürlüler İdaresi tarafından "Engelli Dostu Belediye" seçilen İzmir Büyükşehir Belediyesi, özellikle engellilerin eğitimi ve rehabilitasyonu konularında gerçekleştirdiği çalışmalar ile engellilere verdiği destekten ötürü ödüle layık görülmüş; ayrıca 3 Aralık Dünya Engelliler Günü dolayısıyla düzenlenen şiir yarışmasının ödül töreni de bu belediyece gerçekleştirilmiştir (http://www.hayatadahiliz.biz/index.php?option=com_content&task=view&id=693&Itemid=204).

Çankaya Belediyesi tarafından da periyodik zamanlarda, özel eğitim okullarından yüzlerce öğrenci ve ailelerinin düzenli olarak Belediye araçları ile okullarından alınarak, belediyenin Çağdaş Sanatlar Merkezi'nde tiyatro gösterisine götürülmesi sağlanmaktadır.

H - Eğitim Seminerleri

Tekirdağ Valiliği ve Marmara Üniversitesi işbirliğiyle spastik ve bedensel özürlü vatandaşlara ve ailelerine eğitim semineri verilmiş; seminere Kapaklı Belediyesi Kapaklı'daki engelli vatandaşlar ve ailelerini götürmüştür. Seminere konuşmacı olarak Marmara Üniversitesi öğretim üyeleri fizik tedavi ve rehabilitasyon ve ortopedi ve travmatoloji uz-

manları katılmıştır (http://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_haberleri.php?belediyeid=127124&kod=19515).

İzmir Narlıdere'de yaşayan engellilere ve ailelerine sağlık, eğitim, hukuk ve istihdam alanlarında danışmanlık ve sosyal destek hizmeti vermek; engellilerin sorunlarına çözüm üretmek, yaşam kalitelerini arttırmak, toplumsal yaşama daha aktif katılımlarını sağlamak ve engellilik konusunda toplumsal duyarlılığı arttırmak için çeşitli eğitim çalışmaları yürütülmektedir. Bireysel eğitim, grup eğitimi, fizyoterapi, aile eğitimi ve danışmanlığı, günlük yaşam becerileri programları, spor ve yaratıcı drama etkinlikleri bu çalışmaların başlıcalarını oluşturmaktadır. (http://www.narliderebd.gov.tr/narlidere/index.php?option=com_content&task=view&id=61&Itemid=1).

Çankaya Belediye Başkanlığı'nca, engellilik konusunda toplumsal duyarlılık ve bilinci arttırmak, engellilik sorunlarına, sağlık, eğitim, çevre vb. pek çok konuda dikkatleri çekmek amacıyla Artı Özel Eğitim Merkezleri ile TDP (Toplumsal Duyarlılık Projeleri)'nin üniversite öğrencileri ile yürütülen gönüllülük çalışmalarının işbirliği sağlanmıştır. Aynı belediye tarafından 17-19 Aralık tarihlerinde "4. Etkileşimli Aile Eğitimi Sempozyumu" düzenlenmiştir.

Yine aynı belediyece, yerel yönetimlerce özürlülerin sahiplenilmesi ve ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla belde kurulmuş bulunan engelli dernek, vakıf ve sivil toplum örgütlerine bir dizi bilgi ve anket sorularının ulaştırılması, gelecek yanıtlara ve isteklere göre de sorunlarına çözüm önerileri saptamak ve belediye hizmet birimleri arasında bu hizmetlerin etkin bir şekilde ulaştırılması amacıyla Engelliler Hizmet Müdürünün sekreteryasında "Çankaya Engelli Hizmetleri Danışma Kurulu" toplanmıştır.

I - Görme Engelliler İçin Okuma ve Bilgisayar Kullanımı ve Üniversiteye Hazırlık ve Lise Destek Eğitimi Kursları

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından görme engelli vatandaşların dinlemesi için cd kitaplar, okuması için de İstanbul Rehberi hazırlanmış; açılan 50 internet evinde ise görme engellilerin kullanabileceği bilgisayarlar temin edilmiştir (http://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_haberler.php?belediyeid=128389&kod=19635).

Yalova Belediyesi de "Yalova Bilgi Evi" adlı projesiyle, görme engelliler ağırlıkta olmakla birlikte, yaşlılar ve ortopedik engellilere de hizmet verecek, sesli kütüphane ve bilgisayar merkezi kurmak için İş-Kur'a başvuruda bulunmuştur (http://www.yalova.bel.tr/?yalova=engelli_koor3).

Ankara Çankaya Belediyesi, Bilkent-Hacettepe üniversiteleri ve gönüllü öğretmenlerin işbirliğiyle Uygur Görme Engelliler Derneği tarafından düzenlenen görme engelli öğrencilere yönelik üniversiteye hazırlık ve lise destek eğitimi kursları tamamen ücretsiz olarak yürütülmektedir. İlk olarak 2002-2003 öğretim yılında başlatılan kurslarda bu güne kadar 25'in üzerinde görme engelli öğrenci üniversitelerin çeşitli bölümlerini kazanma başarısı göstermiştir (<http://www.cankaya-bld.gov.tr/show.asp?k=A&h=1739>).

J - Meslek/İş Edindirme Kursları

Engellilere dönük hizmet alanlarından en önemlisi engellinin çalışma yaşamına katılmasının sağlanmasıdır. 1961 yılında Turin'de imzaya açılan ve 1965 yılında yürürlüğe giren Avrupa Sosyal Şartı, temel sosyal ve ekonomik hak-

ları koruyan ve medeni ve politik hakları garanti eden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni takviye eden bir Avrupa Sözleşmesi'dir. Türkiye de Şarta taraf ülkelerdendir. Şart ve 1988 Ek protokolü bir dizi temel hakkı garanti altına almakta olup, 15. maddesinde, "Özürlü Kişilerin Bağımsızlık, Sosyal Entegrasyon ve Toplum Yaşamına Katılma Hakkı" ayrıntılandırılmaktadır. Buna göre kapsamı genişletilen madde ile Şart, artık sadece mesleki eğitim ve mesleki rehabilitasyona atıfta bulunmakla yetinmemekte, aynı anda özürlü kişilerin bireysel sosyal entegrasyon, şahsi bağımsızlık ve toplum yaşamına katılma hakkını düzenlemektedir.

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Genel Müdürlüğü Sosyal Şart Sekreterliği tarafından hazırlanmış "Avrupa Sosyal Şartı Temel Rehberi"nin "Avrupa Sosyal Haklar Komitesi Dava Hukuku Özeti" olarak eklenen bölümünde, maddeyle getirilen hakların "eğitim hakkı" ve "çalışma hakkı" olarak iki temelde toplandığı görülmektedir (2001: 177-178). Maddenin ikinci paragrafı da çalışma hakkını garanti almakta, ayrıca ILO'nun "Mesleki Rehabilitasyon ve Özürlülerin Çalıştırılmasına İlişkin 159 sayılı Sözleşme"sinde bu hususlar düzenlenmektedir (Odaman, 2002: 495).

1. Bedensel Engelliler Bilgisayar Programcılığı Eğitimi

Çankaya Belediyesinin Bedensel Engelliler Derneği ile birlikte hazırladığı ve Türkiye İş Kurumu tarafından uygun bulunarak eğitim amaçlı kaynak tahsisi de yapılan "Bedensel Engelliler İçin İleri Teknoloji Bilgisayar Programcılığı Eğitim Projesi" de Belediyenin Engelliler Hizmet Müdürlüğü bünyesinde faaliyete geçmiştir. Bu projenin amacı;

engellilerin topluma kazandırılması, ekonomiye katkı verecek seviyeye getirilmesi ve evlerden çıkmadan bile yapabilecekleri geçerli bir meslek sahibi olmalarının sağlanmasıdır. Projenin iki genel hedefi vardır;

- 1)- Engellileri, kanuni zorunlulukla istihdam edilen kişiler olmaları yerine, aranan ve az bulunan kalifiye elemanlar olarak yetiştirmek.
- 2)- Engellileri kendi ev ortamlarında çalışabilecekleri bir iş sahibi yapmak.

Özel hedefi ise, Ankara ilinde yaşları 18 ile 35 arasındaki 30'ar kişilik iki grupta toplam 60 engelliye günümüz teknolojisinin en ileri programlama teknikleri konusunda yetiştirmek orta gelir seviyesi üzerinde bir gelir elde etmelerini sağlamaktır. Kursiyerler seçilirken işgücüne %6.7 gibi küçük bir oranda katkıda bulunabilen bayan engellilere ve sakatlık oranları daha fazla olanlara öncelik verilmesi öngörülmektedir.

Ülkemizde çevresel fiziki şartların, ulaşım araçlarının ve mimari yapıların engellilere göre tasarlanmamasından dolayı engellilerin iş bulmaları kadar işe gidip gelişleri de oldukça büyük bir sorundur. Bu yüzden engellilerin evlerinde çalışabilecekleri bir meslek edinmeleri oldukça önemlidir.

Bilgisayar programcılığı tüm dünya ülkelerinde hızla gelişmekte, en geçerli ve aranan meslekler arasında yer almaktadır. Bilgisayar teknolojisinde yaşanan gelişmeler neticesinde kişiler merkezi bir ana makineye evlerinden internet aracılığı ile bağlanarak yazılım yapabilmektedir. Ayrıca evlerinde lokal çalışma yaparak projeler üretebilmektedirler. Edindirilecek mesleğin, niteliği itibarı ile fazla sermaye gerektirmeyen, sadece bilgiyi kullanarak evinde çalışıp

girişimcilik yönünden de gelişmesine katkı sağlaması özelliği vardır.

2. Engelli Kariyer Danışmanlığı

Ekonomik göstergelerde yaşanan dönüşüm ve gerilemeyle birlikte, özellikle engelli bireylerin yoksulluk gerçeğiyle daha çetin bir şekilde karşılaştıkları görülmekte, daralan istihdam alanları, özrüllülere adeta tamamen kapanmaktadır. Üstelik bilinen basit formülasyonu "yaşam giderek pahalılaşmaktadır." Bu gerçeğin en yalın şekilde hissedildiği yerler ise kentlerdir. "Bunda "Refah Devleti" anlayışının zamanla yıpranmış olmasının da etkisi yok değil. Yeni dönem "kentsel hizmetleri" olabildiğince "bedeli ödenir" hizmetler durumuna sokmakta ve "eşitlikçi" perspektifi sadece "mali" boyutu ile kabul etmektedir." (Fırat, 2003: 49). Bu da toplumsal olarak destek gereksinimi duyan özürllüler, yaşlılar ve çocuklar için çemberi giderek daraltmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlerin yerel kaynakları da harekete geçirici kapasitesi ile eğitim ve istihdam projeleri geliştirmeleri büyük önem taşımaktadır.

Yine Çankaya Belediyesi tarafından Avrupa Birliği Aktif İşgücü Programları Projesi çerçevesinde, Ankara Üniversitesi İnsan Kaynakları Yönetimi ve Kariyer Danışmanlığı Merkezi (IKDAM) ortaklığı ile "Engelli Bireylerin İstihdamına Dönük İşgücü Yetiştirme Kursları ve Kariyer Danışmanlığı" adlı proje hazırlanarak hayata geçirilmiştir.

Projeyle, istihdam amaçlı işgücü yetiştirme kursları düzenleyerek 30 Ortopedik, 30 Görme olmak üzere toplam 60 engelliye yerel işgücü piyasasının beklentileri doğrultusunda meslek becerisi kazandırmak, böylece bu bireylerin istihdamını kolaylaştırmak amaçlanmaktadır. Bu proje engelli bireylerin

istihdam edilmelerini sağlayacak bilgi ve becerilerle donanmalarını hedefleyen bir projedir. Çeşitli engel gruplarından bireylerin istihdamına dönük, bir yandan mesleki bilgi ve becerilerin kazandırılacağı, işgücü yetiştirme kurslarının düzenleneceği, diğer yandan bu bireylerin iş arama becerileri, özgeçmiş yazma teknikleri, karar verme becerileri gibi genel olarak kariyer yönetim becerileri olarak adlandırılacak konularda gelişmelerini hedefleyen bu proje kapsamında ayrıca uzman personel desteğiyle hizmetlerin sürekliliğini sağlamaya dönük bir kariyer merkezi de kurulacaktır. Böylece engellilere dönük sunulacak kariyer ve istihdam hizmetlerinin, projenin bitiminden sonrada devam ettirilmesi hedeflenmektedir.

3. Servis Hizmeti Görmek

Ankara Çankaya Belediyesince zihinsel engelli bireylerin mesleki ve sosyal rehabilitasyonlarının sağlandığı "Çengel Kafe" projesi 01 Temmuz 2005 tarihinden itibaren hayata geçirilmiştir. Yerel yönetimler düzeyinde kendi alanında ilk örnek olma özelliği taşıyan çalışma; zihinsel engelli gençlerimizin toplumun diğer kesimleri tarafından daha iyi tanınarak anlaşılmasına, engeli olan ve olmayanların ortak bir mekanda buluşmalarına, iletişim kurmalarına olanak tanımakta, engelli ailelerinin yükünü hafifletmektedir. Çengel Kafe'de 16-34 yaş diliminde, ikisi down sendromlu olmak üzere zihinsel engelli 13 genç (5'i kız 8'i erkek) programdan yararlanmışlardır. 4 haftalık mesleki ön eğitim ve uyum süreci içinde gençlerin beceri düzeyleri doğrultusunda servis görev alanları belirlenmiş; bu sürece paralel olarak servis ortamlarının fiziksel donanımı turuncu, mavi ve yeşil renkler temel alınarak oluşturulmuştur.

Gençler ayrıca servis elemanı görevlerinin yanı sıra bireysel gelişimlerini destekleyecek, yeteneklerini ortaya çıkaracak yaratıcı drama, Latin ve modern dans ve halk dansları çalışmalarını düzenli olarak sürdürmüşler ve belediye tarafından organize edilen çeşitli sosyal etkinliklere katılmışlardır. Çengel kafe açıldığı tarihten itibaren yazılı ve görsel basın ilgisini çeken bir mekan olmuş, çeşitli sosyal etkinliklere ev sahipliği yapmıştır.

Yalova Belediyesi de benzer bir uygulamayı gerçekleştirmek için 14 yaş üzeri engelli kız ve erkek gençlerin beceri ve yeteneklerine göre çalışacakları "hayat kafe" adlı merkezi kurmak için İş-Kur'a başvuruda bulunmuştur (http://www.yalova.bel.tr/?yalova=engelli_koor3).

4. Temizlik ve Bulaşıkçılık Eğitimi

Yine Çankaya Belediyesi, Uluslararası Engelliler Vakfı ve İŞKUR'un ortaklaşa çalışması ile gerçekleştirilen sosyal sorumluluk projelerinden biri olan, "Temizlik ve Bulaşıkçılık Eğitimi Projesi" tamamlanmıştır (<http://www.cankaya-bld.gov.tr/show.asp?k=A&h=1729>).

5. Bilet Satışı ve Takı Tasarımı

Bir diğer meslek edindirme çalışması ise Adıyaman Belediyesi'nce gerçekleştirilmiş olan belediye otobüslerinde bilet satışının engelli hemşehriler aracılığı ile yapılmasıdır. Aynı belediyenin Adıyaman Zihinsel Engelli Aileler Derneği ile birlikte hazırladığı "Takı Tasarım Projesi" de önemli çalışmalardan biridir (http://adiyaman.bel.tr/h_projeleler.php?no=342).

K - Doğrudan Ekonomik Yardım Yapmak

Tekirdağ Çerkezköy Belediyesi tarafından, sakat ve engellilere Belediye

Kanunu'na göre belediye bütçesinden yardım yapılmaktadır. 2006 yılında 55 engelli vatandaşa ayda 50 bin YTL yardım yapılan belediyece, 2007 yılında da ayda 70 YTL yardım yapılmıştır (http://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_haberler.php?belediyeid=129847&kod=16200).

L - Engelli Spor Takımları

2004 Temmuz ayında 11 tekerlekli sandalye basketbol oyuncusu ile kurulan Çankaya Belediyesi Tekerlekli Sandalye Basketbol Takımı, kurulduğu 2004-2005 yılı Türkiye Tekerlekli Sandalye Basketbol 2. ligi B grubunu birinci tamamlayarak playofflara katılmış ve playoffları üçüncü olarak tamamlamıştır. 2005-2006 yılına 1.Lige yükselme parolası ile başlayan takım, ligin 6.haftasında grubunda namağlup lider olarak yoluna devam etmiş, 2 sporcu genç milli takımına seçilmişlerdir.

Türkiye Sakatlar Konfederasyonu, Lions-Anadolu Yönetim Çevresi ve Çankaya Belediyesi tarafından 9 Aralık 2004 tarihinde "Engelleme, Katıl Destekle" sloganıyla gerçekleştirilen "1. Engelliler Basketbol Karşılaşması ve Engelliler Şenliği" Atatürk Kapalı Spor Salonunda gerçekleştirilmiştir. Etkinliğe Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullar ve özel eğitim veren okullardan 3.500-4.000 civarında öğrenci ve vatandaş katılmış, öğrencilerin ulaşımını da belediye tarafından sağlanmıştır.

M - Engelliler Dans Grubu

"Özürlünün karşılaştığı "engelin" temelinde sahip olunan "özür" değil, özrün yarattığı farklılığı bahane eden toplumun özürlülüğe karşı geliştirdiği "engelleme tutumları"ın yattığı söylenebilir.

Özürlüler de sahip oldukları farklılığı, farklı davranmanın ve kendilerine farklı davranılmasının haklı bir gerekçesi sayma yoluyla (zaman zaman bunu bir kazanç sayarak) ayrımcı uygulamaları pekiştirecek tutum ve davranışlar içinde bulunabilmektedir. Özürlü-toplum ilişkisi içerisinde karşılıklı beslenen bir olgu olarak benimsenip içselleştirilen ayrımcı uygulamaların, ciddi bir itirazla karşılaşmadan, zamanla yaşamın ayrılmaz bir parçası haline geldiği bilinmektedir." (İkizoğlu, 2005: 51).

İşte bu engelleri aşmak üzere Çankaya Belediyesi tarafından Bedensel Engelliler Derneği, British Council, Gülüm Pekcan Dans Okulu ve Türkiye'de ilk olarak Tekerlekli Sandalye Dans Grubu kurulmuştur. Grup haftanın üç günü Belediyenin Çağdaş Sanatlar Merkezi'nde çalışmalarını sürdürmektedir. Gruptaki engelli dansçıların evlerinden alınıp, evlerine bırakılmaları da belediye olanakları ile yapılmaktadır. "Devinimler Yaşama Sevinci Dans Grubu "adını alan grup birçok kez Ankara, İstanbul ve İzmir'de geniş katılımlı gösteriler yapmış, Universiade 2005 oyunlarına da katılmıştır. Ayrıca her yıl sakatlar haftası çerçevesinde düzenlenen etkinliklere dans gösterisi ile katkı verilmektedir.

N - Ortak Gezi vb Programları

İstanbul Büyükşehir Belediyesi özürlüler kampında her yıl binlerce özürlü ve ailesi misafir edilmektedir (http://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_haberler.php?belediyeid=128389&kod=19635). İstanbul Maltepe İlçe Belediyesi tarafından, 10-16 Mayıs günleri arasında Sakatlar Haftası dolayısıyla düzenlenen piknikte, Başbüyük ormanları piknik alanında, Girne Mahal-

lesinde Maltepe Belediyesi'ne ait Sevgi Çiçekleri Özel Engelliler Merkezi'nde eğitim gören engelli çocuk ve gençlerle, Maltepe'de ikamet eden 450 engelli çocuk ve aileleri eğlenmiştir (http://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_haberler.php?belediyeid=128392&kod=19428).

Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Türkiye Sakatlar Konfederasyonu, Ayvalık Belediyesi ve Ayvalık Kaymakamlığının ortaklaşa düzenlediği "Ayvalık Engelliler Şenliği"ne Çankaya Belediye Başkanlığı'nca da otobüs tahsis edilerek engelli çalışanların ve hemşehrilerin katılımı sağlanmıştır. Çengel Kafe'de Eğitim gören 11 zihinsel engelli çocuk yaz tatilinde eğitimlerinin bir parçası olarak Kuşadası'na götürülmüşlerdir.

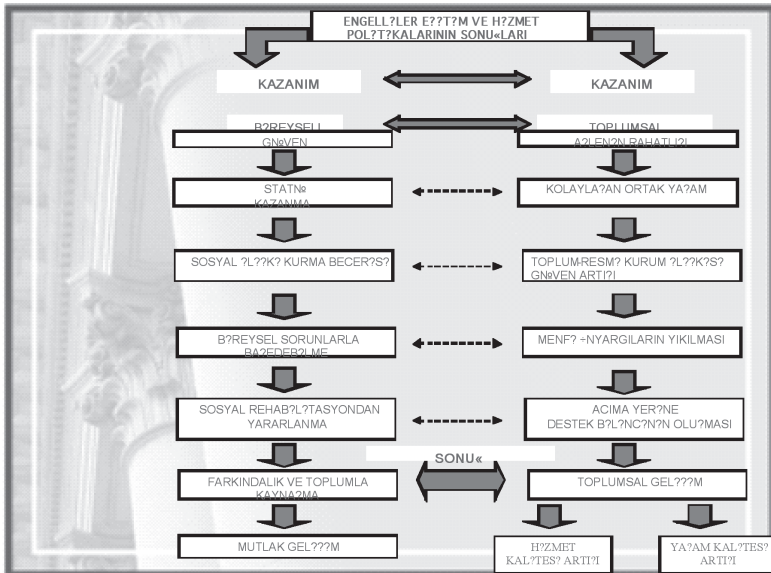
SONUÇ

Bu çalışmada gösterilen katkılar, önce engelli birey, sonra aileleri ve sonuç itibarıyla tüm toplum için çok önemli

kazanımlar üretme potansiyeline sahiptir. Bu yararlar, çalışmanın sonuçları olarak aşağıda tabloda gösterilmiştir. Çalışmada ele alınan örnekler ne en önemlileridir ne de en büyük çaplıları; sadece bir genellemeye örnek oluşturmuş ve yazarın internet ve yazılı basında yapmış olduğu bir tarama çalışmasıyla elde edilenlerdir ancak bu eğilimin yayılarak, sürdürülebilirliğinin sağlandığı açıklıkla görülmektedir.

Buna karşın temel beklenti, çalışmaların iyi niyetli, gösteri ölçekli ve sadece niyetli olmaktan çıkarılarak, sayısal verilerin sağlıklı bir şekilde oluşturulmasını takiben, tüm engelli bireyler için öznel durumları üzerinden, etkin sonuç alınmasını sağlayan yöntemlerin uygulanmasıdır. Yerel hizmet anlayışında yaşanan gelişimin etkisiyle, hemen tüm belediyeler engellilere dönük hizmet ağını genişletmekte ve çeşitlendirmektedirler.

Toplumun dezavantajlı kesimlerine yönelik hizmetler, çağımızda bir gelişmişlik

göstergesi durumundadır. Çünkü hizmet yürütümünde kaynak darlığı ilkesi üzerinden çoğunluğun gereksinimlerine öncelik vermek anlayışı, günümüzde ilkel bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Aslolan olabildiğince herkesin sosyal yaşama aktif katılımının sağlanmasıdır. Sosyalleşme ise bu çalışmada engelli sözcüğüyle özetlenen kesim için büyük önem taşımaktadır.

2005 tarih ve 5378 sayılı Özürlüler Kanunu da 13. Maddesi ile belediyeleri son derece aktif bir şekilde sürece ortak etmektedir. Maddeye göre, "Sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetlerinin belediyeler tarafından da verilir. Belediyeler bu hizmetlerin sunumu sırasında gerekli gördüğü hallerde, halk eğitim ve çıraklık eğitim merkezleri ile işbirliği yapar. Özürlünün rehabilitasyon talebinin karşılanamaması halinde özürlü, hizmeti en yakın merkezden alır ve ilgili belediye her yıl bütçe talimatında belirlenen miktarı hizmetin satın alındığı merkeze öder." Henüz hem vatandaşlar hem de ne yazık ki belediyeler tarafından tam olarak bilinmeyen bu maddenin zamanla çok daha yerleşik bir uygulama kazanacağı öngörülebilir.

Sosyal belediyecilik anlayışı açısından büyük önem taşıyan bu hizmetlerin üstlenilmesinde belediyelerin yerel yakınlık unsurunu kullanabilmesi en önemli hizmet avantajını oluşturmaktadır. Ancak bir uzmanlık alanı olan bu konuda yeterli deneyime ve uzman istihdam olanağına sahip olmamaları da büyük sorun yaratmaktadır. Ayrıca uygulamaların dağıtık ve parçalı yapısının ÖZİDA'nın Ulusal politika ve stratejileri ile uyumunun sağlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Avrupa Sosyal Şartı Temel Rehber, (2001) Çev. Bülent Çiçekli, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Doğanyığıt, S. (2005) *Belediye Kanunu*, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Fırat, A.S. (2003) "Kent Belediyeleri ve Sokak Çocukları Sorunu", *Belediye Dünyası*, C.4, S.3, Ankara.

http://adiyaman.bel.tr/h_projeler.php?no=342 (Erişim: 5.1.2008)

<http://www.aksam.com.tr/haber.asp?a=91894,202> (Erişim: 5.1.2008)

<http://www.cankaya-bld.gov.tr/show.asp?k=A&h=1739> (Erişim: 5.1.2008)

<http://www.engelliler.net/?sf=habar&bl=32&=albl=0&hb=742> (Erişim: 5.1.2008)

<http://www.engellininsayfasi.com/> (Erişim: 5.1.2008)

http://www.hayatadahiliz.biz/index.php?option=com_content&task=view&id=693&Itemid=204 (Erişim: 5.1.2008)

<http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Haberler/HaberDetay.html?HaberId=21785> (Erişim: 5.1.2008)

<http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Haberler/HaberDetay.html?HaberId=21785> (Erişim: 5.1.2008)

http://www.narliderebld.gov.tr/narlidere/index.php?option=com_content&task=view&id=61&Itemid=1 (Erişim: 5.1.2008)

http://www.yalova.bel.tr/?yalova=engelli_koor3 (Erişim: 5.1.2008)

http://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_haberler.php?belediyeid=128389&kod=19635 (Erişim: 5.1.2008)

İkizoğlu, M. (2005) "Özürlü, Özürlü Ailesi ve Toplum İlişkisi", *Ufku Ötesi*, C.5, S.1.

Odaman, S. (2002) "Küreselleşmeyle Gelen Yoksulluk ve Eşitsizliği Önlemeye Yönelik Olarak Geliştirilen SA 8000 Sosyal Sorumluluk Standardının İşlevi", Yasemin Özdek (Der.), *Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları*, Ankara: TODAİE: 311.